

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

נג.

עין משפט
נר מצוה

ל"א א ב מ"י פ"ח מהל
עבודת כוכבים הל' ט
סמך לאין מה טו"ש"ע י"ד
ס"י קמו ספיק א'
ג ב מ"י שם סג' י טור
ש"ע שם ספיק ז'
מ"א ד מ"י שם טו"ש"ע
שם ספיק ח'
מ"ב ה מ"י שם טו"ש"ע
שם ספיק ז'
מ"ג ו מ"י שם טו"ש"ע
ספ"ח מ' ו"ש"ע:
מ"ד ז מ"י שם פ"ז הל"ב
ה סמך שם טו"ש"ע
שם ספיק ג'
מ"ה ח מ"י שם פ"ח
הלכ"ה י סמך שם
טו"ש"ע שם ספיק ט':

תורה אור השלם

1. ועבר בה נקשה ור"ע
והיה כי יר"ע והתקצף
וקלל במלכו ובאלהיו
ופנה למעלה ואל ארץ
יב"ט והנה צרה וחשכה
מעוף צוקה ואפלה
מקד"ה

ישעיהו ה ח א כב

רבינו חננאל (המשך)

עבד לה הכי כי הדר
ומשכבתו במתו והדר
ועבדו לה כדמתיב והיה
כי ירעב והתקצף וקלל
במלכו ובאלהיו ופנה
למעלה וכתב בתורה
ואל ארץ יב"ט והנה
צרה וחשכה מעוף צוקה
ואפלה מנוד"ה פ"ס"ק
מכרה או משכנה ו' אומר
ביטל וחכ"א לא ביטל.
איבעיא להו כשמכרה
לצורך ישראל מחלוקת ר'
וחכמים אבל אם מכרה
לצורך עובד כוכבים דברי
הל' לא ביטל. או
למאן בין בזה ובין
בזה מחלוקת. ת"ש דאמר
ר' נרנאי דברי לרבנן
בשם מכרה לחבלה. ומאן
ניחו צורך ישראל שאף
חכמים לא נחלקו עלי
אלא בשם מכרה לצורך
עובד כוכבים דאיתא
למימר לעבודה (מכרה).
אבל לחבלה מודו ל'.
מיתבי חלוקת גרוטאות
מן העובדי כוכבים ומצא
בהן עבודת כוכבים אם
עד שלא נתן מעות משך
הרי זה יחזיר. משנתן
מעות משך וילך לים
המלח. אי אמרת בשלמא
בצורך ישראל אם מכרה
לו פליגי. ורבנן אמרי לא
ביטלה. האי מנ רבנן היא
ומשום הכי כיון שקנאה
וילך לים המלח שעדיין
לא ביטלה. ויבין שקנאה
ישראל אין לה בטילה
עולמית. אלא אי אמרת
מכרה לצורך ישראל דברי
הכל ביטלה. אמאי וילך
לים המלח. הא כבר
ביטלה. ופרקינן כי אמרינן
בצורך ישראל דיה
ביטל (א) כפי עבודת
כוכבים. אבל הכא אדעתא
אבל גרוטאות זבין אבל
אדעתא עבודת כוכבים
לא זבין. פי' גרוטאות
שיבירי לה מתכות: ת"ל
לזה עליה או שנפל
עליה מפולת או גנבה
לסוין או הניחיהו בעלים
והלכו להם למדינת הים.

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אבל בצורה ישראל. * לאו דווקא לורף דלפי שאינו לורף נמי
דכל ישראל לגבי עבודת כוכבים כלורפין מדמתיב מהלוקק
גרוטאות ואי כשאינו לורף אסור מאי קפריך דלמא כשאינו לורף
איירי אלמא אידי דנקט לורף עובד כוכבים נקט נמי לורף ישראל:
א דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת.

פירוש וה"ק אף בצורך ישראל
הרי"ז גריס תיקו והדר גריס מיתבי
א"ר נרנאי כו' ומותיב למ"ד מחלוקת
בצורך עובד כוכבים אלמא בין בזה
ובין בזה מחלוקת אבל ליכא למימר
דלמיפשת צעין אחי וקא מוכח
דמתרייהו פליגי כדשמע מתוך
פ"ה דל"כ כי קמשי לדות (א)
שאינו דוקא ולא פליגי אלמא כדא"כ
כלומר לצורך עובד כוכבים א"כ
תקשי למ"ד בצורך ישראל פליגי והוה
ליה למימר מינח למ"ד בצורך עובד
כוכבים מחלוקת אלמא למ"ד בצורך
ישראל דוקא מחלוקת היכי לישני
דאינו לומר דלישני נרנאי דברי לי
במכרה לחבלה ודברי חזירי במכרה
לעובד דהכי הוה ליה לשנויי ועוד
דאינו זה מעין מקומות אחרים שהמוכר
הספיה (ב' דף ע"ג.) גבי הקדש
וכן צפרק קמא לחולין (דף ע"ג.) גבי
אשפה שצוק ומיהו יש ליישב הגירסא
כמו שהיה צפרקים וכפ"ה וכל לפשטו
הצעיר וקאמר הכי ת"ש א"ר נרנאי
כו' אלמא בצורך ישראל נמי פליגי
ואיפשיט צעין זבין צו וצין צו
פליגי ותקשי לישני צורך עובד
כוכבים דוקא פליגי דלא אחיא
צרימא (י) כפשטיה דמי כלומר
אפי' למ"ד דלצורך עובד כוכבים
דוקא פליגי יש לפרש הצרימא כן
ומיהו הפשיטות לא נדחית דלמ"ד
בצורך ישראל פליגי והא אף בצורך
ישראל קאמר וי"ל דזהו עיקר דודאי
הפשיטות לא נדחית לגבימיהו
הרי"ז נמי יש להקשות אמאי קאמר
תיקו הא (ב) כמ"ד בצורך ישראל מחלוקת
אי אפשר ליישב הצרימא אם לא
שאמר בין בזה ובין בזה מחלוקת ולא
קשיא דקאמר תיקו ופשיט דבר הכי
דלמי שחנן צפרק דמל (דף ע"ג.)

גבי צעיר דפוגם מעיקרא מחלוקת
דקימא צמיקו וזבנר הכי פשיט ליה:
אם

לעבודה אבל לחבלה מודו לי מיתבי
ה'הלוקק גרוטאות מן העובדי כוכבים
ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן
מעות משך וילך לים המלח אי אמרת בשלמא בצורך ישראל מחלוקת הא
מוני רבנן היא אלא אי אמרת בצורך עובד כוכבים מחלוקת אבל בצורך
ישראל דברי הכל ביטל הא מוני שאני התם דאדעתא אבל בצורך
אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין תנו רבנן (א) לזה עליה או השנפלה
עליה מפולת או שגנבוה ליסטין או שהניחיהו הבעלים והלכו למדינת הים
אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

א"ר הילן לא נכרה אלמא שיש לו. לישאל שומפות זה (י) והא
גופה לא אכטריך לאשמועינן דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל
חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לבטל אלמא למידק מינה
ישאל הוא דלא מבטל חלק העובד כוכבים אבל עובד כוכבים יכול
לבטל חלק עצמו ולא אמרינן כי היכי
דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של
עובד כוכבים נמי לא בטיל: שיש לו
לעובד כוכבים זה שומפות. אפילו
בטיל עובד כוכבים חלקו ההוא
דישראל לא בטיל: וקמ"ל ישראל
אדעתא דנפשיה פלח. ולא מלי דעת
עובד כוכבים: מתנ"י פחפה.
מיעכה בקורנס: גרסה. בטיל סמוז
והשלך: אינה בטילה. דלפוס שעתא
רתח עלה והדר פלח לה. כל הני
בטילי עובד כוכבים קמיירי:
ג פחפה פחפה. וקלקל
זורמיה: מנהני מילי. דהדר פלח לה:
וקלל במלכו. מקלל את עבודת כוכבים
שלו ומצוה אותה: ופנה למעלה. לבו
למעלה לשמים: ואל ארץ יצט
חזור ועובד עבודת כוכבים שלו:
ועירי משמיה דרבי יוחנן ור' ירמיה
בר אבהו משמיה דרב פליגי בטעמא
דמתני': סתם לוקמי מתכת זורפיס
הן: בצורך עובד כוכבים. שמכרה
עובד כוכבים לצורך חזירו הסם
קאמרי רבנן דלא בטלה דקבר המוכר
כיון דלוקק זה עובד כוכבים הוא
פלח לה ולא תצר לה: אבל מכרה
עובד כוכבים לצורך ישראל מסתמא
בטלה מדעתיה למידע ידע דהאי
תצר לה: נרנאי דברי שמכרה לחבלה.
דביטל: ודברי חזירי. דלא ביטל
כשמוכרה לעובדה. ומדקמי נרנאי
דברי זהא אבל דברי חזירי אין
נרנאי זה מכלל (א) דחזיריה נמי בלחבלה
פליגי ומדקאמר נרנאי דברי חזירי
בלעודה אבל דברי חזירי אין נרנאי זה
מכלל דליהו נמי עלה פליגי וה"ק אני
שמעתי צשתיהן בטיל והן שמעו
צשתיהן לא בטיל ונראית שמועתי
משמועתי חזירי בלחבלה ושמועתי
חזירי משמועתי בלעודה: אינימא
לחבלה ממש. (י) שנתנה ע"מ
לחבלה: מ"ט דמ"ד צענן בלעודה
הא צדיח אמר ליה לשם עבודת
כוכבים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל
עבודת כוכבים: ומ"ט דמ"ד לא צענן.
בלחבלה הא דהאי בטלה מדעתיה:
ומנו לורף ישראל והאי סתמא זבין
אמר (א) האי לורף ישראל הדר מוצין
לה לעובד כוכבים ופלת לה ור' סבר
כיון דלורף ישראל הוא מידע ידע
האי עובד כוכבים דסתמא חבולי
מחבילי לה ומתיבה צכור: לא.
לעולם בצורך ישראל אפילו לרבנן
ביטל והאי דקאמר ר' נרנאי דברי
ר' לפרושי פלוגתייהו אחא ולאשמועינן
לחבלה שדברי חזירי כשמוכרה לעובדה
דרישא לחזירי קאמר דנרנאי הלכך אי
הוה מני סיפא ונרנאי הוה משמע
שדרי חזירי קאמר משך יחזיר. לעובד
כוכבים ויצטלנה ואחר כך אם ירצה
יקחנה ממנו. ואע"ג דמשך לא
אמרינן עבודת כוכבים של ישראל
היא (א) ואינה בטילה דהא משיכה
בטענות הואי דלא ידע שיש בהן
עבודת כוכבים: אם משנתן
מעות משך וילך. הנהא לים המלח
ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים
וליעול מעותיהו ואע"ג דמשיכה בטענות
הואי כיון דיהיב דמי
אמרם לצורך ישראל דברי הכל
בטלה הא. מתניתין דישאל הוה לוקק
וקמתי וילך לים המלח מני: שאני
הסם דהאי עובד כוכבים אדעתא
לעובד כוכבים לא זבין. לא ידע שיש
שם עבודת כוכבים אבל היכא זבין
עבודת כוכבים לזדה לצורך ישראל
דברי הכל בטלה מדעתו:
לזה עליה. עובד כוכבים אפילו
מלורף ישראל: או שנפלה עליה
מפולת. ואינו חש לפנותה: או שגנבוה
ליסטין. ואינו ממזר אחריהו:
כמלחמת

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

אם

(א) [מסופ' פ"ו ה"ב]
(ב) [על מ"ב]. (ג) [על מ"ב]
מ"ד: (ד) [קמ"ט ע"א]: (ה) [בכורות
ג"א]: (ו) [מסופ' פ"ו ה"ב]
ע"ש]. (ז) [ש"ן ע"ג ע"ג]
הקודם].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל. לאו
דוקא בצורך. ע"י לעיל מג
ע"ה מודה חזירי:

הגהות הב"ח

(א) מ"ב לא נכרה אלא
שם לו: (ב) שם כנפשה
רקק פניה: (ג) מ"ב בין
בזו ובין בזה מחלוקת
(ד) ר"ש ד"ה א"ר הילן
וכי והיה גופיה נמי לא
לאשמועינן:
(ה) ד"ה חזירי ותי מכלל
דחבירי מני: (ו) ד"ה
אילמא לחבלה ממש
שמכרה ע"מ לחבלה:
(ז) ד"ה ונתן לורף ותי
מימר אמר אידי דרמיה
יקרוי האי לורף: (ח) ד"ה
אם עד שלא ותי ואינה
בטילה דהא. י"ב ע"ל כ"פ'
במלך דף ע"ג ע"א: (ט) תוס'
ד"ה או דלמא ותי לדמות
דלאו דוקא ולא ותי
כלומר בצורך: (י) א"כ
דלא אחיא צרימא
כדפשיטין
(כ) א"כ הא ל"ב
בצורך ותי אם לא שנאמר
זין:

מוסף רש"י

פחפה. הנה עליה ישראל
בטעמי עד. כשמשמעה
זורפה אלמא לא חסרה
כלום (ע"ל מ"ב). גרסה.
בטיל ופלתה (ע"ל מ"ב).
גרוטאות. תמיסת כסף
(בכורות ג"א). אם עד
שלא נתן מעות יחזיר.
דלא קנייה ולא מתיבה
לעבד.
דמשמיה אינה קאמר
(בכורות ג"א). וילך
הנאה לים המלח.
דעבודת כוכבים כד ישראל
דכין בטלה עולמית (א)
דכין דלא מני לחזיריהו
ולמשקל דמי (קמ"ט ע"א).

רבינו חננאל

ב"ר לא נכרה כגון שיש
לו בה שותפות כו'. איכא
דמתני לה אברייא. או
שפעון בן מנסיא אמר
עבודת כוכבים של ישראל
אינה בטילה עולמית.
ואפילו יש לעובד כוכבים
בה שותפות וקמ"ל
ישראל מדעתא דנפשיה
פלח לה לעבודת כוכבים.
וכי מבטיל לה עובד
כוכבים לא מבטיל אלא
חולקא דנפשיה. אבל
חולקיה דישאל לא מני
מבטיליה. ויהי וירושלמי
ועבודת כוכבים שבויה
ישראל אין לה בטילה
עולמית: מתנ"י כיצד
מבטלה. קטע ראש אונה.
קטע ראש חומטמה. ראש
אצבעה. פחפה כגון
שהעביר צורת פניה
ונראית כעין טס אצ"פ
שלא חסרה בטילה. אבל
רקק או השתיך בפניה או
זרק בה צוואה לא בטלה.
מאי טעמא דבשעת כעסו